

DOI: 10.32347/2076-815x.2021.78.257-265

УДК 712.256

д.п.н., професор **Кайдановська О.О.**,
olena.o.kaidanovska@lpnu.ua, ORCID: 0000-0002-7764-1696,
Гладиборода Ю.В.,
yurii.hladyboroda.mar.2020@lpnu.ua, ORCID: 0000-0002-6775-5294,
Національний університет «Львівська політехніка»

ФОРМУВАННЯ ІГРОВИХ ПРОСТОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ

Окреслено актуальність оновлення дитячих просторів у міському середовищі, розглянуто теоретичні засади проблеми, визначено основні підходи до її вирішення на різних рівнях містобудівної структури (макрорівень, мезорівень, мікрорівень). Зазначено негативний досвід та недоліки сучасного стану влаштування дитячих майданчиків у житловому середовищі українських міст, що потребує інноваційних професійних архітектурних рішень. Проведено аналіз основних принципів проектування дитячих просторів з урахуванням вимог безпеки, комфорту, надання можливостей ігрової, пізнавальної діяльності дітей. Розглянуто значення та особливості організації ігрових занять дітей різного віку. Охарактеризовано напрямки розвитку дитячих ігрових просторів у містах: соціальний, інклюзивний, біопсихологічний, екологічний, художній та розважальний. Підкреслено переваги відкритих ігрових зон.

Ключові слова: дитячий ігровий простір; діти; гра; міське середовище.

Постановка проблеми. Організація дозвілля дітей на ігровому майданчику біля будинку вкрай важлива для виховання самостійності, формування характеру, гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку особистості. Соціальні навички, які діти розвивають у процесі гри, часто перетворюються у патерни поведінки на все життя. Дослідники простежують, як культура дитячих спонтанних ігор у дворах відбивається на формуванні суспільства. Планування, естетика та облаштування майданчиків здатні впливати на фізичну активність дітей, мотивацію до ігрової діяльності, сприяти ефективному розвитку важливих комунікативних та поведінкових навичок. Важливим напрямком досліджень та практики архітектури є пошук оптимальних моделей ігрових просторів для дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми психічного розвитку дошкільників розкрито у працях Л. Балацької, В. Котирло, С. Ладивір, С. Тищенко, О. Кононко, О. Проскури та ін. Психологію молодшого школяра розглянуто у роботах Б. Баєва, І. Беха, М. Дригус, С. Коробко, Т. Косми.

Науковцями досліджено ігрову діяльність дітей (М. Басов, Д. Ельконін, А. Запорожець, Д. Менджерицька, О. Тіхєєва, С. Новосьолова), фізичний розвиток (О. Дубогай, Т. Круцевич, Н. Пангелова), зокрема, важливість рухової активності для здоров'я дошкільників (Л. Максименко, Н. Москаленко, О. Конох, В. Пасічник). Розроблено рекомендації щодо проєктування відпочинкових зон для дітей (Н. Крижанівська, А. Григор'єв, І. Родічкін, В. Горохов), спортивних майданчиків (Р. Крушельницький, С. Решетило). Стандарти та вимоги до проєктування дитячих майданчиків у житловій забудові розроблені ще за радянських часів. Теорія і практика створення дитячих просторів більшою мірою розглядає проблеми архітектури закладів дошкільної освіти (Д. Антонюк, Н. Афанасьєв, С. Змеул, А. Кадуріна, Л. Назарова, Л. Ковальський, Г. Ковальська, О. Юрчишин та ін.), різноманітних спортивних закладів, зокрема, відкритих майданчиків для спортивних та ігрових занять підлітків (скейтпарк, роллердром тощо). Проаналізовано закордонний досвід альтернативних дитячих майданчиків (І. Мерилова) як мережі природних та спортивних парків, тематичних скверів, зоо- та ботанічних майданчиків як ресурс позашкільної діяльності. Доцільно приділити більшу увагу формуванню новітніх ігрових просторів для дітей у міському середовищі з урахуванням знань з психології, фізіології та виховання дітей.

Мета дослідження. Визначити специфіку формування гнучких дитячих ігрових просторів у середовищі сучасного міста.

Викладення основного матеріалу. Містобудівний аспект проблеми влаштування дитячих просторів визначено за трьома рівнями [13].

Макрорівень: загальноміський дитячий парк розваг як окремий елемент або частина загальноміського багатофункціонального парку; спеціалізовані дитячі парки по всьому місту; унікальні спеціалізовані дитячі парки за містом.

Мезорівень: ігрові майданчики для дітей регіонального значення; спеціалізовані дитячі парки; дитячі містечка відпочинку в міській місцевості.

Мікрорівень: маленькі дитячі ігрові майданчики у житлових дворах, біля громадських будівель, на вулицях, на території мікрорайонного парку.

Основним видом діяльності дітей на відкритих просторах є всі види ігор, які сприяють соціалізації, фізичному та інтелектуальному розвитку. У дошкільному віці переважають сюжетно-рольові ігри, які мають самодіяльний характер у складанні системи реальних та рольових взаємовідносин дітей, уявної ситуації (сюжету і змісту), ігрової ролі та ігрових дій. У реалізації задуму гри беруть участь різноманітні елементи оточення, ігрові предмети (іграшки, атрибути, предмети-замінники). Гра розвиває навички комунікації – спілкування, взаємодії, співпраці, діти навчаються виступати один щодо одного

у різних позиціях, діяти «як дорослий» [15, 16], формуються творчі здібності, уява, важливі психічні функції та особистість [6, 11, 15, 16].

Дитячий простір повинен мотивувати розмаїття ігор – творчі ігри (будівельні, ігри-драматизації та ін.), ігри з правилами (дидактичні, рухливі). Будівельні ігри мають ознаки продуктивної діяльності (оригінальний результат), сюжетно-рольової гри (уявна ситуація, роль) та формують у дітей позицію творця. Своєрідність ігор-драматизацій полягає у виконанні дітьми ролей відповідно до змісту казки, мультфільму. Дидактична гра поєднує ігрові та навчальні задачі за участю дорослих. Рухливі ігри формують моторні якості, позитивно впливають на розвиток психічної сфери дитини (організаторські та комунікативні вміння, пізнавальні процеси, соціальні емоції).

Важливою є задача фізичного розвитку та оздоровлення дітей, зокрема на спеціалізованих майданчиках [5, 7, 9], які заохочують до самостійної та групової рухової активності. Засобами є правильне розпланування території, розміщення та кількість устаткування, наявність достатньої площі для ігор, інноваційність, різноманітність форм та матеріалів [10, 12, 13]. Рекомендують різновиди активного відпочинку: фізкультурні свята, спортивні вправи, рухливі і танцювальні ігри, атракціони, вікторини, лотереї, змагання, ігрові шоу тощо. Доцільно передбачати зони активних і тихих ігор, відпочинку [10].

В українських містах поступово відбувається оновлення дитячих просторів, однак, існують і старі майданчики радянських часів зі стандартним обладнанням – гойдалки, сфери, ракети, містки, гірки, пісочниці, громіздкі скульптури. Всі елементи виготовлено із заліза й цементу, розфарбовано. Наразі їх стан часто незадовільний, не відповідає оточенню.

Сучасна архітектура дитячих ігрових просторів апелює до різних напрямів активності, альтернативних рішень – природних та спортивних парків, тематичних скверів, зоо- та ботанічних майданчиків, створення ігрових ландшафтів засобами геопластики [12], збагачення форм устаткування [1], поширені розважальні дитячі зони у громадських закладах [3]. У Львові зростає кількість якісних оригінальних дитячих майданчиків [8].

Визначимо основні тенденції організації сучасного дитячого простору:

- структура і планування майданчику передбачають достатню площу для ігор, комунікації та розвитку дітей, мають цікаві елементи та обладнання;
- на майданчику не повинно бути чітких правил дій, варто забезпечити повну свободу вибору сценаріїв для гри, надати умови помірному ризику;
- майданчик повинен бути різноманітний та інклюзивний, включати можливість контактувати з природними елементами;
- необхідно надавати кожній дитині можливості знайти для себе заняття незалежно від здібностей, темпераменту.

Спираючись на обґрунтовані О. Оленіною та Г. Осиченко кілька паралельних напрямків формування дитячих ігрових просторів [13], підкреслимо особливості їх архітектурного вирішення. Соціальний напрямок наслідуює суспільну важливість громадських просторів, які характеризуються доступністю, демократичністю, комфортом, багатофункціональністю, гнучкістю, образністю та масштабами людини (рис. 1).

Урбанпарк «Саржин яр» м.Харків

Super Nilen м.Копенгаген, Данія

Рис. 1. Соціальний напрямок формування дитячого простору

Біопсихологічний напрямок наголошує на гармонійному розвитку фізичного тіла, психіки, соціальної адаптації та пізнавальних здібностей дітей з урахуванням потреб різних вікових груп. Дизайн базується на сучасних освітніх концепціях гри, у розробці обладнання беруть участь фізіологи, ергономіки, психологи та інженери. Є місця для відпочинку батьків (рис. 2).

майданчик по вул, Св. Теодора, м.Львів

майданчик у сквері Св. Юра, м. Львів

Рис. 2. Біопсихологічний напрямок формування дитячого простору

Інклюзивний напрямок орієнтує на доступність ігрових просторів для дітей з різними потребами та можливостями, спільні ігри [2, 10]. Все обладнання відповідає вимогам інклюзивності, передбачено пружне м'яке покриття, яке

убезпечує від травм у разі падіння, таблички зі шрифтом Брайля. Екологічний напрямок використовує природний ландшафт, обладнання створено з природних матеріалів або екологічно чистих відходів, форми обладнання походять з природи [8]. Популярні мотузки, дерево (рис. 3).

майданчик у парку ім. Виговського, м. Львів

майданчик у лісопарку Білогорща, м. Львів

Рис. 3. Екологічний напрямок формування дитячого простору

Художній напрямок об'єднує гру та мистецтво в унікальності кожного простору засобами синтезу мистецтв, активного використання кольору, створенні динамічних ігрових інсталяцій (рис. 4). Розважальний напрямок передбачає унікальні об'єкти для сумісного активного перебування дітей та дорослих, створення інтерактивного середовища.

Майданчик за мотивами творів М. Приймаченко на вул. Банкова, м. Київ

Рис. 4. Художній напрямок формування дитячого простору

Сучасна концепція дитячих ігрових просторів у місті є сукупністю невеликих просторів для ігор, розваг, фізичних вправ, культурно-просвітницької діяльності та художнього виховання дітей. Ігрові простори розглядаємо як важливу підсистему міської структури, що має відповідні ієрархічні рівні масштабування та розміри майданчиків, різноманітний склад

функціональних зон. Архітектурні рішення дитячих просторів постійно удосконалюються, враховують міжгалузеві наукові досягнення.

Висновки. Дитячий ігровий майданчик має значний потенціал для розвитку дитини, формування самостійної творчої особистості. Різним щаблям містобудівної структури відповідають визначені рівні організації дитячих просторів. Принципи проектування дитячих просторів враховують вимоги безпеки, комфорту, надання можливостей ігрової, пізнавальної діяльності дітей.

Основними напрямками розвитку дитячих ігрових просторів у містах є соціальний, інклюзивний, біопсихологічний, екологічний, художній та розважальний. Ігрові простори є важливою підсистемою міської структури, мають відповідні ієрархічні рівні масштабування та адаптовані розміри, різноманітний склад функціональних зон та індивідуальний дизайн.

Список використаних джерел

1. EUROPARK: веб-сайт. URL: <https://euro-park.com.ua/dytiachi-maidanchyky/> (дата звернення 28.09.2021)
2. Inclusive playgrounds / 7 principles of Inclusive playground design: *PLAYCORE*. URL: <https://www.playcore.com/programs/me2> (дата звернення 28.09.2021)
3. Бондарчук Ю.С. Принципи проектування дитячого ігрового середовища в закладах громадського призначення: дис.... к.мист.:17.00.07. Харків, 2016. 310 с.
4. Григорьев А. Проектирование. Детские игровые площадки: Уч. пособие. Магнитогорск: МаГУ, 2012. – 234 с.
5. Дошкільне тіло виховання. Вплив рухової активності на здоров'я дитини дошкільного віку / Під ред. Л.В.Калуської, М.М.Гуменюк. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 184 с.
6. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ, 2012. 424 с.
7. Конох О.Є. Комплексне використання засобів спортивних ігор у підвищенні фізичного стану дітей 5-6 років : автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.00. Дніпропетровськ. 2014. 24 с.
8. Крутько Д. У Львові створюють нові дитячі майданчики. ХМАРОЧОС. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2021/07/29> (дата звернення 28.09.2021)
9. Крушельницький Р.О. Архітектурно-планувальна організація фізкультурно-оздоровчих споруд у структурі житлової забудови: автореф. дис. ... к. арх.: 18.00.02. Львів, 2014. 21 с.
10. Любченко М., Радченко А. Сучасні тенденції в організації ігрового простору дитячих майданчиків міських територій. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. К.: КНУБА, 2020. №58. С. 164–177.
11. Маслова А. Значение игры в развитии ребенка. М, 1994. 123 с.
12. Мерилова І.О. Калюжний Є.С. Альтернативні простори для дітей як складова мережі закладів позашкільного виховання. *Архітектурний вісник КНУБА*. К. : КНУБА, 2017. № 13. С. 374-379.
13. Оленіна О.Ю., Осиченко Г.О. Організація дитячих ігрових просторів у сучасному місті. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. К.: КНУБА, 2017. №47. С. 148-156.
14. Усачева Е.Ю. Совершенствование композиционных приемов формирования рекреационной среды для детей в современном городе (на примере г. Харькова): дис. ... к. арх.: 18.00.01. Харьков, 2009. 207 с.
15. Эльконин Д. Б. Психология игры. М.: Педагогика, 1978. 304 с.

16. Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детских возрастах : Москва, 1997. 416 с. URL: <http://www.psychlib.ru/inc/absid.php?absid=10979>.

17. Юрчишин О.М. Висвітлення поняття дитячої субкультури в архітектурі. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. К.: КНУБА, 2016. № 43(1). С. 342-347.

18. Юрчишин О.М., Гнесь І.П., Лучко Л.І. Проектування дитячих дошкільних закладів: навч. посібник. Львів, 2011. 152 с.

д.п.н., профессор **Кайдановская Е.О., Гладыборода Ю.В.**
Национальный университет «Львовская политехника»

ФОРМИРОВАНИЕ ИГРОВЫХ ПРОСТРАНСТВ ДЛЯ ДЕТЕЙ

В статье подчеркнута актуальность обновления детских пространств в городской среде, рассмотрены теоретические основы проблемы, определены основные подходы её решения на разных уровнях градостроительной структуры (макроуровень, мезоуровень, микроуровень). Указано на негативный опыт и недостатки современного состояния устройства детских площадок в жилой среде украинских городов, что обуславливает потребность в инновационных профессиональных архитектурных решениях. Проведен анализ основных принципов проектирования детских пространств с учетом требований безопасности, комфорта, обеспечения возможностей игровой, познавательной деятельности детей. Рассмотрено значение и особенности организации игр детей разного возраста. Охарактеризовано направления развития детских игровых пространств в городах: социальное, инклюзивное, биопсихологическое, экологическое, художественное и развлекательное. Подчеркнуты преимущества открытых игровых зон.

Ключевые слова: детское игровое пространство; дети; городская среда.

Doctor Ped. Sciences **Kaidanovska Olena**,
master of architecture **Hladyboroda Yurii**,
Lviv Polytechnic National University

FORMATION OF GAME SPACES FOR CHILDREN

The article outlines the relevance of updating children's spaces in the urban environment, considers the theoretical foundations of the problem and identifies the main approaches to its solution at different levels of urban structure (macro, mezo, micro). Negative experience and shortcomings of the current state of arrangement of playgrounds in the living environment of Ukrainian cities, which requires innovative professional architectural solutions, are noted. An analysis of the basic principles of designing children's spaces, taking into account the requirements of safety, comfort, providing opportunities for play, cognitive activities of children. Children's

playground has significant potential for child development, the formation of an independent creative personality. The significance and features of the organization of play activities for children of different ages are considered. During the game the child learns about the world, so the playgrounds should be diverse, allow contact with nature, promote children's communication, and provide an individual choice of activities for each child, regardless of ability, temperament and physical capabilities.

The directions of development of children's play spaces in cities are determined: social, inclusive, bio-psychological, ecological, artistic and entertaining. The advantages of open game zones are emphasized. The social direction of design defines children's play areas as an element of urban public spaces, which are characterized by general accessibility, democracy, comfort, multi functionality, flexibility, imagery and human scale. Bio-psychological direction emphasizes the harmonious development of the child, taking into account age, physiological and psychological characteristics. The modern concept of children's play spaces in the city is a set of small spaces for games, entertainment, exercise, cultural and educational activities and artistic education of children.

Key words: children's play space; children; play activity; urban environment.

REFERENCES

1. EUROPARK: web-site. URL: <https://euro-park.com.ua/dytiachi-maidanchyky/> (date of application 28.09.2021) {in Ukrainian}
2. Inclusive playgrounds / 7 principles of Inclusive playground design: *PLAYCORE*. URL: <https://www.playcore.com/programs/me2> (date of application 28.09.2021) {in English}
3. Bondarchuk Yu.S. Pryntsypy proektuvannia dytiachoho ihrovoho seredovyscha v zakladakh hromadskoho pryznachennia: dys. ... k. myst. : Kharkiv, 2016. 310 s. {in Ukrainian}
4. Hryhorev A. Proektyrovanye. Detskye yhrovye ploshchadky: Uch. posobyе. Mahnytohorsk: MaHU, 2012. – 234 s. {in Russian}
5. Doshkilne tilovykhovannia. Vplyv rukhovoї aktyvnosti na zdorovia dytyny doshkilnoho viku / Pid red. L.V.Kaluskoї, M.M.Humeniuk. Ternopil: Mandrivets, 2010. 184 s. {in Ukrainian}
6. Dutkevych T.V. Dytiacha psykholohiia. Navch. posib. K.: Tsentр ucb. literatury, 2012. 424 c. {in Ukrainian}
7. Konokh O.Ie. Kompleksne vykorystannia zasobiv sportyvnykh ihor u pidvyshchenni fizychnoho stanu ditei 5-6 rokiv : avtoref. dys. ... kand. nauk z fizychnoho vykhovannia i sportu: 24.00.00. Dnipropetrovsk. 2014. 24 s. {in Ukrainian}

8. Krutko D. U Lvovi stvoriuiut novi dytiachi maidanchyky. *KhMAROChOS*. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2021/07/29> (date of application 28.09.2021) {in Ukrainian}
9. Krushelnytskyi R.O. Arkhitekturno-planovalna orhanizatsiia fizkulturno-ozdorovchyykh sporud u strukturi zhytlovoi zabudovy: avtoref. dys. ... k. arkh.: 18.00.02. Львів, 2014. 21 s. {in Ukrainian}
10. Liubchenko M., Radchenko A. Suchasni tendentsii v orhanizatsii ihrovoho prostoru dytiachykh maidanchykyv miskyykh terytorii. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*. K. : KNUBA, 2020. №58. S. 164–177. {in Ukrainian}
11. Maslova A. Znachenye yhry v razvytyy rebenka. M: Prosveshchenye, 1994. 123 s. {in Russian}
12. Merylova I.O. Kaliuzhnyi Ye.S. Alternatyvni prostory dlia ditei yak skladova merezhi zakladiv pozashkilnoho vykhovannia. *Arkhitekturnyi visnyk KNUBA*. K. : KNUBA, 2017. № 13. S. 374-379. {in Ukrainian}
13. Olenina O.Iu., Osychenko H.O. Orhanizatsiia dytiachykh ihrovyykh prostoriv u suchasnomu misti. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*. K. : KNUBA, 2017. №47. S. 148-156. {in Ukrainian}
14. Usacheva E.Iu. Sovershenstvovanye kompozytsyonnykh pryemov formyrovannia rekreatsionnoi sredy dlia detei v sovremennom horode (na prymere h. Kharkova): dys. ... k. arkh: 18.00.01. Kharkov, 2009. 207 s. {in Russian}
15. Elkonyn D. B. Psykholohiya yhry. M.: Pedahohyka, 1978. 304 c. {in Russian}
16. Elkonyn D.B. Psykhycheskoe razvytye v detskykh vozrastakh : yzbrannye psykhol. trudy. Moskva, 1997. 416 s. URL: <http://www.psychlib.ru/inc/absid.php?absid=10979> {in Russian}
17. Yurchyshyn O.M. Vysvitlennia poniattia dytiachoi subkultury v arkhitekturi. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*. K. : KNUBA, 2016. № 43(1). S. 342-347. {in Ukrainian}
18. Yurchyshyn O.M., Hnes I.P., Luchko L.I. Proektuvannia dytiachykh doshkilnykh zakladiv: navch. posibnyk. Lviv, 2011. 152 s. {in Ukrainian}